

DOPORUČENÍ

DOPORUČENÍ KOMISE

ze dne 17. července 2012

o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování

(2012/417/EU)

EVROPSKÁ KOMISE,

s ohledem na Smlouvu o fungování Evropské unie, a zejména na článek 292 této smlouvy,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) Sdělení Komise Evropa 2020 ⁽¹⁾ předkládá jako prioritu rozvoj hospodářství založeného na znalostech a inovacích.
- (2) Cíle stanovené ve strategii Evropa 2020 jsou podrobněji rozvedeny zejména ve stěžejních iniciativách „Digitální agenda pro Evropu“ ⁽²⁾ a „Unie inovací“ ⁽³⁾. Mezi opatření, jež se mají v rámci „Digitální agendy“ provést, patří všeobecné rozšíření výzkumu financovaného z veřejných prostředků pomocí zveřejňování vědeckých údajů a zpráv prostřednictvím otevřeného přístupu. Iniciativa „Unie inovací“ vyzývá k vytvoření rámce Evropského výzkumného prostoru (EVP), který by pomohl odstraňovat překážky mobility a přeshraniční spolupráce. Stanoví, že by se měl prosazovat otevřený přístup k publikacím a údajům z výzkumu financovaného z veřejných prostředků a že přístup k publikacím by se měl stát obecnou zásadou u projektů financovaných rámci programy EU pro oblast výzkumu.
- (3) Dne 14. února 2007 přijala Komise sdělení o vědeckých informacích v digitálním věku: přístup, šíření a uchování ⁽⁴⁾, k němuž byl připojen pracovní dokument útvarů Komise. V něm podala přehled o situaci v Evropě, pokud

jde o vědecké publikace a uchování výsledků výzkumu, a zkoumala příslušné organizační, právní, technické a finanční otázky.

- (4) Po tomto sdělení následovaly v listopadu 2007 závěry Rady o vědeckých informacích v digitálním věku: přístup, šíření a uchování. Závěry vyzvaly Komisi, aby experimentovala s otevřeným přístupem k vědeckým publikacím, které jsou výsledkem projektů financovaných rámci programy EU pro oblast výzkumu, a obsahovaly řadu opatření, která měly provést členské státy. V některých oblastech, jichž se závěry dotýkaly, došlo k pokroku, nepodařilo se však splnit všechny cíle a pokrok jednotlivých členských států byl nevyrovnaný. Aby se co nejvíce využil evropský potenciál výzkumu, je třeba akce na úrovni EU.
- (5) Cílem politik otevřeného přístupu je poskytnout čtenářům bezplatně přístup k recenzovaným vědeckým publikacím a údajům z výzkumu v co nejranější fázi jejich šíření a umožnit používání a opakované využívání výsledků vědeckého výzkumu. Tyto politiky by se měly provádět s ohledem na problematiku práv duševního vlastnictví.
- (6) Politiky otevřeného přístupu k výsledkům vědeckého výzkumu by se měly vztahovat na veškerý výzkum financovaný z veřejných prostředků. Očekává se, že tyto politiky zlepší podmínky pro provádění výzkumu tím, že omezí zdvojení úsilí a minimalizují čas strávený vyhledáváním informací a získáváním přístupu k nim. To urychlí vědecký pokrok a usnadní spolupráci v rámci EU i mimo ni. Tyto politiky budou rovněž reakcí na výzvy ke zlepšení přístupu k vědeckým informacím, které vycházejí z vědecké obce.
- (7) Možnost vzájemného působení subjektů ve společnosti v rámci výzkumného cyklu zvyšuje kvalitu, význam, přijatelnost a udržitelnost výsledků inovací začleněním očekávání, potřeb, zájmů a hodnot společnosti. Otevřený přístup je klíčovým prvkem politik členských států pro odpovědný výzkum a inovace, jelikož dává výsledky výzkumu k dispozici všem a usnadňuje zapojení společnosti.

⁽¹⁾ KOM(2010) 2020 v konečném znění ze dne 3. března 2010, k dispozici na adrese: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:CS:PDF>.

⁽²⁾ KOM(2010) 245 v konečném znění/2 ze dne 26. srpna 2010, k dispozici na adrese <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:CS:PDF>.

⁽³⁾ KOM(2010) 546 v konečném znění ze dne 6. října 2010, k dispozici na adrese http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none.

⁽⁴⁾ KOM(2007) 56 v konečném znění ze dne 14. února 2007, k dispozici na adrese <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0056:CS:NOT>.

- (8) Širší přístup k výsledkům vědeckého výzkumu přinese prospěch také podnikům. Zejména malé a střední podniky zlepší svou schopnost inovace. Politiky týkající se přístupu k vědeckým informacím by proto měly rovněž usnadnit přístup k vědeckým informacím pro soukromé společnosti.
- (9) Svět vědy a výzkumu zásadně proměnil internet. Výzkumné komunity například experimentovaly s novými způsoby registrace, certifikace, šíření a uchování vědeckých publikací. Tomuto novému prostředí se musí přizpůsobit politiky výzkumu a financování. Členskými státy by se mělo doporučit, aby přizpůsobily a rozvíjely své politiky otevřeného přístupu k vědeckým publikacím.
- (10) Otevřený přístup k údajům z vědeckého výzkumu posiluje kvalitu údajů, omezuje potřebu zdvojení výzkumu, urychluje vědecký pokrok a pomáhá v boji proti podvodům v oblasti vědy. Ve své závěrečné zprávě „Riding the wave: How Europe can gain from the rising tide of scientific data“ (Jak může Evropa těžit z rostoucího přílivu vědeckých údajů) ⁽¹⁾ z října 2010 zdůraznila skupina odborníků na vysoké úrovni pro vědecké údaje zásadní význam sdílení a uchování spolehlivých údajů získaných vědeckým bádáním. Opatření politiky v oblasti přístupu k údajům jsou proto naléhavě potřebná a měla by se členskými státy doporučit.
- (11) Uchování výsledků vědeckého výzkumu je ve veřejném zájmu. Tradičně za ně byly odpovědné knihovny, zejména národní knihovny uchovávající povinné výtisky. Objem vznikajících výsledků výzkumu ohromným tempem roste. Měly by se zavést mechanismy, infrastruktury a softwarová řešení, které by umožnily dlouhodobé uchování výsledků výzkumu v digitální podobě. Zásadní význam má udržitelné financování jejich uchování, neboť náklady na správu digitálního obsahu jsou stále poměrně vysoké. Vzhledem k důležitosti uchování výsledků výzkumu pro budoucí využití by se členskými státy mělo doporučit zavedení či posílení politik v této oblasti.
- (12) Politiky, které mají členské státy vytvořit, by měly být vymezeny na vnitrostátní nebo nižší úrovni v závislosti na ústavním uspořádání a rozdělení odpovědnosti při definování výzkumné politiky.
- (13) Přístup k vědeckým informacím a jejich dlouhodobé uchování zlepší také robustní elektronické infrastruktury, o něž se vědecký informační systém opírá. Tím se může posílit kooperativní výzkum. Podle sdělení Komise „Infrastruktury IKT pro elektronickou vědu“ ⁽²⁾ se elekt-
- ronické infrastruktury chápou jako „prostředí, ve kterém lze snadno sdílet výzkumné zdroje (hardware, software a obsah) a přistupovat k nim, kdykoli je to potřebné v zájmu lepšího a účinnějšího výzkumu.“ Měl by se proto doporučit další rozvoj takovýchto infrastruktur a jejich propojení na evropské úrovni.
- (14) Snaha o prosazení otevřeného přístupu probíhá na celém světě, o čemž svědčí „Revidovaná strategie podílu UNESCO na podpoře volného přístupu k vědeckým informacím a výzkumu“ ⁽³⁾ a „Usnesení OECD o přístupu k výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů“ ⁽⁴⁾. Tohoto celosvětového úsilí by se měly účastnit i členské státy a jít příkladem vytvářením otevřeného prostředí kooperativního výzkumu založeného na vzájemnosti.
- (15) Vzhledem k přechodnému stavu ve vydavatelském odvětví je třeba, aby se zúčastněné strany spojily, tomuto transformačnímu procesu napomáhaly a hledaly udržitelná řešení pro postup publikování vědeckých textů.
- (16) Dne 12. prosince 2011 přijala Komise balíček obsahující sdělení o veřejně přístupných údajích, návrh směrnice, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/98/ES ze dne 17. listopadu 2003 o opakovaném použití informací veřejného sektoru ⁽⁵⁾, a nová pravidla Komise týkající se dokumentů, které má k dispozici. Balíček představil strategii Komise týkající se veřejně přístupných údajů v jednotném soudržném rámci, který zahrnuje opatření včetně tohoto doporučení.
- (17) Toto doporučení je doprovázeno sdělením, ve kterém Komise definuje svou politiku a vizi otevřeného přístupu k výsledkům výzkumu. Nastihuje opatření, která provede Komise jakožto orgán poskytující finanční prostředky pro vědecký výzkum z rozpočtu Unie.
- (18) Společně s tímto doporučením a průvodním sdělením přijímá Komise sdělení „Posílené partnerství Evropského výzkumného prostoru pro excelenci a růst“ stanovící hlavní priority pro dokončení Evropského výzkumného prostoru, mezi něž patří optimální pohyb vědeckých poznatků, přístup k nim a jejich předávání,

⁽¹⁾ <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/e-infrastructure/docs/hlg-sdi-report.pdf>.

⁽²⁾ KOM(2009) 108 v konečném znění.

⁽³⁾ <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/images/GOAP/OAF2011/213342e.pdf>.

⁽⁴⁾ <http://www.oecd.org/dataoecd/9/61/38500813.pdf>.

⁽⁵⁾ Úř. věst. L 345, 31.12.2003, s. 90.

DOPORUČUJE, ABY ČLENSKÉ STÁTY:

Otevřený přístup k vědeckým publikacím

1. vymezily jasné politiky pro šíření vědeckých publikací, které vznikly v rámci výzkumu financovaného z veřejných prostředků, a otevřený přístup k nim. Tyto politiky by měly stanovit:

- konkrétní cíle a ukazatele pro měření pokroku,
- prováděcí plány, včetně rozdělení odpovědností,
- související finanční plánování.

zajistily, že v důsledku těchto politik:

- by měl co nejdříve existovat otevřený přístup k publikacím, které vznikly v rámci výzkumu financovaného z veřejných prostředků, a to pokud možno okamžitě a rozhodně nejpozději šest měsíců po datu uveřejnění, u společenských a humanitních věd pak dvanáct měsíců,
- budou licenční systémy vyváženě přispívat k otevřenému přístupu k vědeckým publikacím, které vznikly v rámci výzkumu financovaného z veřejných prostředků, a to v souladu s platnými právními předpisy o autorském právu a aniž by tyto předpisy byly dotčeny, a rovněž budou podporovat výzkumné pracovníky, aby si při udělování licencí vydavatelům udrželi svá autorská práva,
- bude systém akademického profesního postupu podporovat a odměňovat výzkumné pracovníky, kteří se účastní kultury sdílení výsledků výzkumu, a to zejména zajištěním otevřeného přístupu k jejich publikacím a vytvářením, podporou a užíváním nových, alternativních modelů kariérního hodnocení, měření a ukazatelů,
- selepší transparentnost, zejména informováním veřejnosti o dohodách mezi veřejnými institucemi či skupinami veřejných institucí a vydavateli ohledně poskytování vědeckých informací. Tam by měly spadat i dohody týkající se tzv. „velkých obchodů“, tj. balíků předplatných na tištěná a elektronická periodika nabízených za snížené ceny,
- budou mít malé a střední podniky a samostatně působící výzkumní pracovníci co možná nejširší a nejlevnější přístup k vědeckým publikacím výsledků výzkumu financovaného z veřejných prostředků.

2. zajistily, aby instituce financující výzkum odpovědné za správu veřejných prostředků pro financování výzkumu a akademické instituce, které jsou příjemci financování z veřejných prostředků, prováděly příslušné politiky tím, že:

- vymezí institucionální politiky pro šíření vědeckých publikací a otevřený přístup k nim; stanoví prováděcí plány na úrovni těchto financujících institucí,

- poskytnou potřebné finanční prostředky pro šíření (včetně otevřeného přístupu), přičemž zohlední různé kanály, případně včetně digitálních elektronických infrastruktur, jakož i nové a experimentální metody vědecké komunikace,

- upraví systém zaměstnávání a kariérního hodnocení výzkumných pracovníků a hodnotící systém pro udělování výzkumných grantů výzkumným pracovníkům, aby byli odměňováni ti, kteří se účastní kultury sdílení výsledků výzkumu. Zlepšené systémy by měly zohlednit výsledky výzkumu, které byly poskytnuty k dispozici prostřednictvím otevřeného přístupu, a vytvářet, podporovat a používat nové, alternativní modely kariérního hodnocení, měření a ukazatelů,

- poskytnou výzkumným pracovníkům poradenství ohledně toho, jak dodržovat politiky otevřeného přístupu, zejména v oblasti správy jejich práv duševního vlastnictví při zajištění otevřeného přístupu k jejich publikacím,

- povedou společná jednání s vydavateli, aby získaly co nejlepší podmínky pro přístup k publikacím včetně používání a opakovaného využívání,

- zajistí, aby byly výsledky výzkumu financovaného z veřejných prostředků snadno identifikovatelné vhodnými technickými prostředky, a to i prostřednictvím metadat připojených k elektronickým verzím výstupů výzkumu.

Otevřený přístup k výzkumným údajům

3. vymezily jasné politiky pro šíření výzkumných údajů, které vznikly v rámci výzkumu financovaného z veřejných prostředků, a otevřený přístup k nim. Tyto politiky by měly stanovit:

- konkrétní cíle a ukazatele pro měření pokroku,
- prováděcí plány, včetně rozdělení odpovědností (a to včetně udělování příslušných licencí),
- související finanční plánování.

zajistily, že v důsledku těchto politik:

- budou výzkumné údaje, které vznikly v rámci výzkumu financovaného z veřejných prostředků, veřejně přístupné, použitelné a opakovaně použitelné prostřednictvím digitálních elektronických infrastruktur. Náležitě se zohlední zejména otázky týkající se ochrany soukromí, obchodního tajemství, bezpečnosti státu, oprávněných obchodních zájmů a práv duševního vlastnictví. Na žádné údaje, které byly před výzkumnou činností ve vlastnictví soukromých subjektů v rámci společného partnerství veřejného a soukromého sektoru a byly jako takové označeny, se tato povinnost nevztahuje,

- budou soubory dat snadno identifikovatelné a prostřednictvím vhodných mechanismů propojitelné s jinými soubory dat a publikacemi a budou poskytovány další informace umožňující jejich náležité hodnocení a použití,
- budou instituce odpovědné za správu veřejných prostředků pro financování výzkumu a akademické instituce, které jsou příjemci financování z veřejných prostředků, napomáhat při provádění vnitrostátní politiky tím, že zavedou mechanismy umožňující a odměňující sdílení výzkumných údajů,
- budou se prosazovat a/nebo provádět magisterské a doktorské programy u nových profesních profilů v oblasti technologií zpracování dat.

Uchovávání a opakované využívání vědeckých informací

4. posílily uchovávání vědeckých informací tím, že:

- vymezí a provádějí politiky, včetně rozdělení odpovědnosti za uchovávání vědeckých informací a souvisejícího finančního plánování, aby zajistily správu a dlouhodobé uchovávání výsledků výzkumu (údajů z primárního výzkumu i všech ostatních výsledků včetně publikací),
- zajistí vytvoření účinného systému ukládání elektronických vědeckých informací, který by se vztahoval na publikace vytvořené přímo v digitální podobě a případně na související soubory dat,
- uchová hardware a software potřebný k tomu, aby bylo možné tyto informace v budoucnosti přečíst, nebo bude tyto informace v pravidelných intervalech převádět do nového softwarového a hardwarového prostředí,
- bude podporovat podmínky k tomu, aby zúčastněné strany nabízely služby s přidanou hodnotou založené na opakovaném využívání vědeckých informací.

Elektronické infrastruktury

5. dále rozvíjely elektronické infrastruktury, o něž se opírá systém pro šíření vědeckých informací tím, že:

- budou podporovat infrastruktury vědeckých údajů pro šíření znalostí, výzkumné instituce a subjekty financující výzkum, aby se zabývaly všemi etapami životního cyklu informací. K těmto etapám by mělo patřit získávání, správa, metadata, původ, trvalé identifikátory, udělení oprávnění, ověřování pravosti a integrity údajů. Je třeba vytvořit přístupy, díky nimž bude mít vyhledávání údajů v různých oborech jednotnou podobu a tím se zkrátí proces osvojování znalostí potřebný k dosažení produktivity,
- budou podporovat přípravu a odborné vzdělávání nových skupin odborníků v oblasti informatiky zaměřených

ných na zpracování velkého objemu dat, včetně datových specialistů, techniků a správců dat,

- budou posilovat a využívat stávající zdroje, aby byly ekonomicky účinné a aby se prováděly inovace v oblasti analytických nástrojů, vizualizací, podpory rozhodování, modelování a modelovacích nástrojů, simulací, nových algoritmů a vědeckého softwaru,
- posílí infrastrukturu pro přístup k vědeckým informacím a jejich uchovávání na vnitrostátní úrovni a vyčlení k tomu potřebné finanční prostředky,
- zajistí kvalitu a spolehlivost této infrastruktury, mimo jiné prostřednictvím certifikačních mechanismů pro úložiště dat,
- zajistí interoperabilitu elektronických infrastruktur na vnitrostátní a globální úrovni.

6. zajistily synergie mezi vnitrostátními elektronickými infrastrukturami na evropské a globální úrovni tím, že:

- budou přispívat k interoperabilitě elektronických infrastruktur, zejména řešením výměny vědeckých údajů, přičemž zohlední zkušenosti se stávajícími projekty, infrastrukturami a softwarem vyvinutými na evropské i globální úrovni,
- budou podporovat nadnárodní spolupráci, která prosazuje používání a rozvoj infrastruktur v oblasti informačních a komunikačních technologií pro vysokoškolské vzdělávání a výzkum.

Mnohostranný dialog zainteresovaných stran na vnitrostátní, evropské a mezinárodní úrovni

7. se účastnily mnohostranného dialogu zúčastněných stran na vnitrostátní, evropské a/nebo mezinárodní úrovni o tom, jak podporovat otevřený přístup k vědeckým informacím a jejich uchovávání. Účastníci by se měli zaměřit zejména na:

- způsoby propojení publikací s výchozími údaji,
- způsoby zlepšování přístupu a udržování nákladů pod kontrolou, např. prostřednictvím společných jednání s vydavateli,
- nové výzkumné ukazatele a bibliometrické metody zahrnující nejen vědecké publikace, ale také soubory dat a jiné druhy výstupů z výzkumné činnosti a výkonnost jednotlivých výzkumných pracovníků,
- nové systémy a struktury odměňování,
- podporu zásad otevřeného přístupu a jejich provádění na mezinárodní úrovni, zejména v rámci iniciativ dvoustranné, mnohostranné a mezinárodní spolupráce.

**Strukturovaná koordinace členských států na úrovni EU
a kroky navazující na toto doporučení**

8. do konce roku určily vnitrostátní referenční místo, jehož úkolem bude:

- koordinovat opatření uvedená v tomto doporučení,
- být partnerem Evropské komise v otázkách přístupu k vědeckým informacím a jejich uchovávání, zejména co se týče lepšího definování společných zásad a standardů, prováděcích opatření a nových způsobů šíření a sdílení výzkumu v rámci Evropského výzkumného prostoru,
- podávat zprávy o krocích navazujících na toto doporučení.

Přezkum a podávání zpráv

9. informovaly Komisi 18 měsíců po zveřejnění tohoto doporučení v *Úředním věstníku Evropské unie* a poté vždy po dvou letech o opatřeních, která v návaznosti na jednotlivé body tohoto doporučení učinily, v souladu s formálními náležitostmi, které se určí a dohodnou. Na základě toho Komise přezkoumá pokrok, jehož bylo v celé EU dosaženo, a vyhodnotí, zda je třeba dalších opatření pro dosažení cílů stanovených v toto doporučení.

V Bruselu dne 17. července 2012.

Za Komisi
Neelie KROES
místopředsedkyně